

UZASADNIENIE

Powódka Z. Ś. wniosła o nakazanie pozwanemu A. Ś. złożenie oświadczenia woli, którego treścią jest wyrażenie zgody na ekshumację szczątków J. Ś. (1), pochowanego na Cmentarzu Komunalnym w Ł. przy ul. (...), kwatery A-IV-1 oraz przeniesienie ich na Cmentarz Parafialny Parafii św. B. w Ł. przy ul. (...), kwatery 7 rząd 2 grupa 15 oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu powódka wskazała, że Powiatowy Inspektor Sanitarny decyzją z 14.10.2016 r. nie zezwolił jej na ekshumację szczątków J. Ś. (2) wobec braku zgody jednej z osób uprawnionych tj. A. Ś.. Wskazywała, że pozwany jako jedyny, spośród osób uprawnionych, przeciwny jest ekshumacji i przeniesieniu szczątków J. Ś. (2) na inny cmentarz. Powódka podawała, że nie zna przyczyn decyzji pozwanego. Podnosiła, że dotychczasowy grób J. Ś. (2) znajduje się w nieciekawym otoczeniu, wśród zaniedbanych grobów oraz obok drzewa, które zaśmiera grób. Z tych przyczyn grób postrzegany jest jako zaniedbany i opuszczony. Wskazała, że jej wolą jest aby została pochowana na jej cmentarzu parafialnym i chciałaby również, aby w tym samym grobie spoczął jej mąż J. Ś. (2).

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

J. Ś. (2) zmarł 2 grudnia 1984 r. W chwili śmierci był żonaty. Powódka jest żoną J. Ś. (1). Mieli oni troje dzieci: córkę J. H. , syna A. Ś. oraz syna J. Ś. (2).

W dniu 8 sierpnia 2016 r. powódka złożyła do Powiatowego Inspektora Sanitarnego wniosek o ekshumację zwłok męża J. Ś. (2) celem przeniesienia ich z cmentarza przy ul. (...) w Ł. na cmentarz położony przy ul. (...) w Ł..

Decyzją z 24 sierpnia 2016 r. Powiatowy Inspektor Sanitarny w Ł. zezwolił powódce na ekshumację szczątków J. Ś. (2). Następnie decyzją z 1 września 2016 r. Powiatowy Inspektor Sanitarny w Ł. uchylił w całości decyzję zezwalającą na ekshumację z uwagi na brak pozwolenia członków rodziny uprawnionych do współdecydowania o ekshumacji.

Z. Ś. obecnie należy do parafii św. B. w Ł. przy której położony jest nowy cmentarz, który nie istniał jeszcze w chwili śmierci J. Ś. (2). Na cmentarzu tym powódka posiada wykupioną kwatery oraz wybudowała pomnik. Chce aby w grobie na cmentarzu przy parafii św. B. było wspólne miejsce spoczynku jej i jej męża. Powódce nie podoba się dotychczasowe miejsce spoczynku jej męża. Uważa, że z uwagi na otoczenie (opuszczone groby i drzewa) wygląda ono na stale zaniedbane.

J. H. i J. Ś. (2) nie sprzeciwiają się decyzji matki co do ekshumacji i przeniesienia zwłok ojca do innego miejsca pochówku. Dokonaniu przeniesienia zwłok zmarłego J. Ś. (2) sprzeciwia pozwany A. Ś..

Dzierżawę grobu na cmentarzu komunalnym przy ul. (...) przy organizacji pogrzebu J. Ś. (2) opłaciła powódka. Zmarły J. Ś. (2) nie wypowiedział się o miejscu swego pochówku. Zdecydowała o tym jego najbliższa rodzina. Nie było sporu co do tego, aby J. Ś. (1) pochować na cmentarzu w Ł. przy ul. (...). O wyborze cmentarza zdecydowało to, że pochowana została na nim większość członków jego rodziny zmarłego, między innymi rodzice oraz rodzeństwo. W dniu 27 lipca 2005 r. powódka podpisała oświadczenie o zrzeczeniu się prawa do ww. grobu na rzecz syna A. Ś., który opłacił kolejne dzierżawy tego grobu.

Obecnie grobem zmarłego J. Ś. (2) zajmuje się jego syn J. Ś. (2) z żoną oraz T. Ś. – brat zmarłego. Pozwany A. Ś. przebywa od 8-9 lat w USA. Przyjeżdża on do Polski co roku i wówczas odwiedza grób.

Powyższe Sąd ustalił na podstawie: wniosków o ekshumację (k. 9), decyzji (k. 10, 11-12, 15-16), oświadczenia (k. 13), pisma (k. 14), informacji od zarządy cmentarza (k. 33), wyjaśnień informacyjnych powódki (k. 29-29v, od 00:03:39

do 00:13:30 minuty, k. 39v od 00:10:25 do 00:16:27 minuty), zeznań świadka J. Ś. (2) (k. 29v-30, od 00:13:41 do 00:25:16 minuty), zeznań świadka T. Ś. (k. 37-37n, od 00:01:15 do 00:10:09 minuty).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 24 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

Do dóbr osobistych podlegających ochronie zgodnie z tym przepisem zalicza się również kult pamięci osoby zmarłej, której przejawem jest możliwość decydowania o wyglądzie miejsca pochówku, decydowania kto obok zmarłego ma w grobie spoczywać, jak również decydowania o tym czy zwłoki mają być czy też nie przeniesione na inne miejsce.

Więź łącząca strony ze zmarłym J. Ś. (2) powoduje, że zarówno powódce jak i pozwanemu przysługuje dobro osobiste w postaci prawa do kultu pamięci zmarłego męża i ojca, a zatem na równi przysługuje im prawo do decydowania o zmianie miejsca złożenia zwłok a w związku z tym o ekshumacji. Ponadto krąg osób współuprawnionych do decydowania o miejscu pochówku osoby zmarłej wynika z art. 10 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych, zgodnie z którym prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, a mianowicie: pozostały małżonek, krewni zstępni, krewni wstępni, krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa i powinowaci w linii prostej do 1 stopnia. W tej sytuacji zachowanie każdej ze stron znajduje oparcie w ochronie przysługujących im dóbr osobistych. Dlatego rozstrzygnięcie sporu w sprawie powinno być uzależnione od porównania wagi popadających w kolizję dóbr, w szczególności motywacji kierującej stronami oraz obiektywnego wpływu dokonanych czynności na możliwość wykonywania kultu osoby zmarłego.

Z twierdzeń powódki zwartych we wniosku o ekshumację oraz złożonych na rozprawie wynika, że motywem jej decyzji jest chęć przeniesienia zwłok męża do grobu, który miałby być ich wspólnym miejscem pochówku. Powódka wskazała, że chce spocząć na swoim cmentarzu parafialnym, na którym pobudowała pomnik. Podawała, że miejsce, w którym obecnie spoczywa jej mąż z uwagi na otoczenie stale wygląda na zaniedbane. Zamiar powódki sam w sobie powoduje, że ocena działań zamierzonych przez powódkę nie jest obiektywnie niewłaściwa.

Pozwany nie przedstawił motywów swojej decyzji. Jednocześnie jednak z jej twierdzeń powódki wynika, że miejsce aktualnego pochówku zwłok jej męża J. Ś. (2) została zaakceptowana przez wszystkich członków jego najbliższej rodziny, w tym ją. Twierdzenie powódki w tej mierze znajdują oparcie w zeznaniach świadka J. Ś. (2), który podał, że między członkami rodziny nie było z tego tytułu nieporozumień. Ponadto z zeznań świadka wynikało, że drzewo które wedle twierdzeń powódki zaśmieca pomnik stało już w chwili śmierci ich ojca. Świadek wskazał, że obecnie pomnikiem opiekuje się on wraz żoną (k. 29v-30, od 00:14:21 do 00:25:16 minuty). Nadto zgodnie z zeznaniami świadka T. Ś. – brata zmarłego J. Ś. (2), na cmentarzu przy ul. (...) pochowani są inni członkowie najbliższej rodziny zmarłego, rodzice i rodzeństwo. Świadek wskazał, że co roku sprząta grób brata (k. 37-37v, od 00:01:57 do 00:10:07 minuty). Zgodnie z twierdzeniami powódki i zeznaniami świadków do 2010 r. grób sprzątała powódka, następnie zajmował się tym syn. Z zeznań świadków wynika, że grób zmarłego jest przez wszystkich odwiedzany. Zgodnie z informacją administratora cmentarza powódka podpisała umowę dzierżawy kwatery przy organizacji pogrzebu na cmentarzu przy ul. (...), a w 2005 r. zrzekła się praw do grobu w którym złożone są zwłoki jej męża na rzecz syna A. Ś., który wniósł opłatę za dzierżawę grobu.

W świetle przedstawionych okoliczności odmowa wyrażenia zgody przez pozwanego na ekshumację zwłok ojca celem ich przeniesienia na inny cmentarz nie wykracza poza granice przysługującego mu prawa do ochrony kultu zmarłego J. Ś. (2). Zmarły J. Ś. (2) został pochowany w miejscu zaakceptowanym przez wszystkich członków rodziny, wśród najbliższych członków swojej rodziny i znajomych. W chwili pogrzebu męża powódka była świadoma, że miejsce to może być także miejscem złożenia jej zwłok. Grób zmarłego J. Ś. (2) przez wszystkie lata był odwiedzany i sprzątanym powódkę, jego dzieci oraz brata. Żaden z członków jego rodziny nie doznał z niczyjej strony przeszkód w wykonywaniu

ich praw do kultu zmarłego. Działanie pozwanego nie stanowi zatem nadużycia swego prawa i dlatego nie może być ocenianego jako bezprawne w rozumieniu art. 24 k.c. Dlatego powódce nie przysługuje ochrona prawna przed takim działaniem. W świetle art. 24 § 1 k.c. niemajątkowa ochrona dóbr osobistych uzależniona jest od dwóch przesłanek: naruszenia (albo zagrożenia) dóbr osobistych oraz bezprawności zachowania osoby naruszającej dobro osobiste. Przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie. W sprawie nie wystąpiła przesłanka bezprawności.

Niezależnie od powyższego, nawet w sytuacji uznania odmowy pozwanego za bezprawne, roszczenie powódki także nie zasługiwałoby na uwzględnienie. Jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego, żądanie ekshumacji zwłok ma charakter ostateczny. Z uwagi na jego szczególny charakter może być uwzględnione wyjątkowo, gdy przemawiają za tym poważne względy, przemawiające za udzieleniem ochrony dobru osobistemu. Regułą jest bowiem, że powinna zwyciężyć zasada niezakłóconego spokoju zmarłych oraz ich najbliższych, dla których ekshumacja stanowi niewątpliwie przeżycie wyjątkowo traumatyczne (vide wyroki z dnia 16 czerwca 1998 r., I CKN 729/00, Legalis nr 345585 i z dnia 29 stycznia 2003 r., I CKN 1453/00, Legalis nr 58373, z dnia 17 lutego 2016 r., III CSK 84/15, Legalis nr 1460993). Zatem tylko szczególne racje mogą zdecydować o tym, że zasada zapewniania spokojnego spoczynku zmarłym, w drodze orzeczenia Sądu będzie musiała ustąpić potrzebie ochrony dóbr osobistych w postaci w postaci prawa do kultu pamięci zmarłych, a co za tym idzie prawa do decydowania przeniesieniu zwłok w inne miejsce i ekshumacji.

Do tego rodzaju sytuacji może dojść jedynie wówczas, gdy przeniesienie zwłok w inne miejsce jest jedynym sposobem pozwalającym na dalsze sprawowanie kultu pamięci osoby zmarłej, przez uprawnionego, który zostaje uniemożliwiony, w dotychczasowym miejscu ich spoczynku.

W sprawie tego rodzaju szczególna sytuacja nie ma miejsca. Okoliczność, że obecne miejsce spoczynku zwłok zmarłego J. Ś. (2) nie podoba się powódce z uwagi na znajdujące się w pobliżu opuszczone groby oraz drzewo, które zaśmiera grób nie jest w żadnym razie okolicznością wyjątkową, w szczególności, iż decyzja o wyborze tego miejsca nie zapadła wbrew woli powódki. Powódka była obecna na pogrzebie i podpisała umowę dzierżawy. Po scedowaniu praw i obowiązków dzierżawcy na rzecz pozwanego nie zgłaszała żadnych zastrzeżeń co do utrzymania grobu. Nie ma także dowodów na to, że obecnie nie ma osób bliskich, które nie zajmowały by się grobem. Powódka nie twierdziła także, że z uwagi na miejsce złożenia zwłok, czy z uwagi na zachowanie pozwanego doznawała jakichkolwiek przeszkód w sprawowaniu kultu pamięci jej męża. Fakt, że powódka jest obecnie parafianką K., przy którym znajduje się nowy cmentarz, nie stanowi przeszkody aby powódka mogła zostać pochowana obok męża. Miejsce pochówku nie jest bowiem uzależnione od miejsca parafii zmarłego. Powódka już wprawdzie wydzierżawiła kwaterę na cmentarzu przy ul. (...) i pobudowała na nim pomnik z myślą o sobie i mężu, ale uczyniła to nie mając zgody wszystkich współuprawnionych na ekshumację zwłok zmarłego J. Ś. (2).

W sprawie istnieją także okoliczności przemawiające przeciwko zastosowaniu ekshumacji jako środka usunięcia naruszenia dobra osobistego w postaci prawa sprawowania kultu osoby zmarłej. Należy bowiem pamiętać, że cmentarzu, na którym obecnie znajduje się grób zmarłego J. Ś. (2), pochowani są jego rodzice i rodzeństwo. W przeciwieństwie do cmentarza przy ul. (...) w Ł. jest to zatem cmentarz spoczynku osób z jego najbliższej rodziny.

Mając wszystko powyższe na uwadze powództwo Z. Ś. o nakazanie pozwanemu A. Ś. złożenia oświadczenia woli, którego treścią jest wyrażenie zgody na ekshumację szczątków J. Ś. (1), należało oddalić, o czym Sąd orzekł jak w punkcie I wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekła na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., tj. zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, w wysokości zgodnie z przedłożonym przez pełnomocnika powodem spisem kosztów i rachunkiem (k. 36).